

**მთიანი რეგიონების ტურიზმის მდგრადი
განვითარების გამოწვევები და პერსპექტივები
(შვეიცარიის იურის კანტონის მაგალითზე)**

გელა სანდოძე

გეოგრაფიის სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო
gela.sandodze@gmail.com

ლადო გრიგოლია

გეოგრაფიის სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო
ladogrigolia2@gmail.com

ირინე ჯავახიშვილი

გეოგრაფიის მაგისტრი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო
irine.javakhishvili889@ens.tsu.edu.ge

ანოტაცია

ტურიზმი სოციალურ-კულტურული ფენომენია, რომელიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში. ტურიზმის ინდუსტრია ქმნის სამუშაო ადგილებს, ხელს უწყობს მცირე ბიზნესის განვითარებას, აძლიერებს სოციალურ ინტერაქციას კულტურათა შორის, და ა.შ. თანამედროვე მსოფლიოსთვის ტურიზმის მდგრადი განვითარება მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. ტურიზმის განვითარებას თან ახლავს სოციალური, ეკონომიკური და ეკოლოგიური ზემოქმედების ფორმები (როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი), რაც ტურიზმის წარმოების მასშტაბთან ერთად, დღითიდღე იზრდება.

ნაშრომში განხილულია ტურიზმის მდგრადი განვითარების გამოწვევები და პერსპექტივები იურის (შვეიცარია) კანტონის მაგალითზე. გამოკვეთილია ის კონფლიქტები, რომლებიც დაკავშირებულია უშუალოდ გარემოზე ტურიზმის ზეგავლენასთან.

საკვანძო სიტყვები: მთიანი ტერიტორია, ტურიზმი, მდგრადი განვითარება, გარემო, ეკონომიკა

CHALLENGES AND PROSPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM IN MOUNTAINOUS REGIONS (ON THE EXAMPLE OF SWISS CANTON OF JURA)

Gela Sandodze

PhD student In Geography

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tbilisi, Georgia

gela.sandodze@gmail.com

Lado Grigolia

PhD student In Geography

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tbilisi, Georgia

ladogrigolia2@gmail.com

Irine Javakhishvili

Master of Geography

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tbilisi, Georgia

irine.javakhishvili889@ens.tsu.edu.ge

Annotation

Tourism is a socio-cultural phenomenon that plays an important role in the economic and social development of society. The tourism industry creates jobs, promotes small business development, enhances social interaction between cultures, etc. Sustainable development of tourism is an important challenge for the modern world. The development of tourism is accompanied by forms of social, economic and ecological impact (both positive and negative), which increases day by day along with the scale of tourism production.

The paper discusses the challenges and prospects of sustainable development of tourism on the example of the canton of Juri (Switzerland). Conflicts directly related to the impact of tourism on the environment are highlighted.

Key words: Mountain regions, tourism, sustainable development, environment, economy

შესავალი

ტურიზმის ინდუსტრია მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მზარდი ინდუსტრიაა, ის თანამედროვე გლობალური ეკონომიკის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს წარმოადგენს. გაერთიანებული ერების მსოფლიოს ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) სტატისტიკით, 2018 წელს, ტურიზმის ინდუსტრიამ მსოფლიოს მთლიანი შიდა პროდუქტის 10.4% შეადგინა. ტურიზმის

სფეროში აღსანიშნავია სამუშაო ადგილების სიმრავლე, რაც დასაქმებულთა 11%-ს შეადგენს. ცნობილია ტურიზმის 300-მდე მიმართულება, რაც მსოფლიოში გავრცელების თავისებურებებით ხასიათდება. (UNWTO, 2021). აღსანიშნავია, რომ ტურიზმის მეშვეობით ხორციელდება ე.წ. „უხილავი ექსპორტი“, როცა ქვეყანაში ჩამოსული ტურისტი მომსახურებას იძენს უცხოურ ვალუტაზე და ქვეყანაში შემოაქვს სავალუტო შემოსავლები. ამასთან, ტუ-

რიზმი პირდაპირ კავშირშია ბევრ სოციალურ სიკეთესთან, რაც გულისხმობს მსოფლიო კულტურათა შორის ურთიერთობებს, ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარებას, ეთნიკური კავშირების გამყარებას და ა.შ.

მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ტურიზმის ინდუსტრია საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მსოფლიო ეკონომიკაში, ასევე, მჭიდრო კავშირშია სხვა დარგებთანაც. 1980 წელს მანილაში მსოფლიო ტურიზმის კონფერენციაზე რეკომენდებული იქნა ტურიზმის განმარტება, რომლის თანახმად იგი არა მარტო ეკონომიკური, არამედ ერთდროულად სოციალური, კულტურული, საგანმანათლებლო და პოლიტიკური მოვლენაა (ყორლანაშვილი, 2010).

ტურიზმი დიდ გავლენას ახდენს გარემოზე და, ხშირ შემთხვევაში, უარყოფითს. მაგალითად, გლობალურმა ტურისტულმა მოგზაურობებმა (ერთდღიანი ვიზიტების ჩათვლით), 2005 წელს, CO₂-ის საერთო ანთროპოგენური ემისიის მაჩვენებელში თითქმის 5% (დაახლოებით 1302 მილიონი ტონა) შეადგინა. პიტერსმა და დუბუამ (2010) პირველად შეიმუშავეს 30-წლიანი მოდელი, რომელიც დაეფუძნა 2005 წლის აღწერის (ემისიების შესახებ) შედეგებს. მათ აღმოაჩინეს, რომ მხოლოდ ტექნოლოგიების გაუმჯობესება არ უზრუნველყოფს ემისიების შემცირებას. მომავალში, ტურისტულ ბიზნესში რადიკალური ცვლილებების გარეშე შეუძლებელია კლიმატის სახიფათო ცვლილების თავიდან აცილება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საჭიროა დიდი ყურადღება, არა მხოლოდ სატრანსპორტო საშუალების, ასევე დანიშნულების ადგილის არჩევისას (Peeters, 2010).

1992 წელს რიოს კონფერენციაზე გაეროს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ შემოთავაზებულ იქნა სამოქმედო გეგმა: „მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი“. ამის შემდეგ გაერთიანებული ერების მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის მიერ (UNWTO) წარმოდგენილ იქნა დოკუმენტი მდგრადი განვითარების პერსპექტივების შესახებ ტურიზმის დარგში. 1996 წელს გამოქვეყნდა ცალკე დღის წესრიგი ტურიზმისთვის, რომელიც შემუშავებულია „UNWTO“-სთან, მსოფლიო მოგზაურობისა და ტურიზმის საბჭოს (WTTC) და დედამი-

ნის საბჭოს (EC) პარტნიორობით. ამ დოკუმენტის შემდეგ, მსოფლიო ეკოტურიზმის სამიტზე 2002 წელს, გამოქვეყნდა კვებეკის დეკლარაცია (Quebec Declaration) „ეკოტურიზმის“ შესახებ და დავოსის დეკლარაცია (2007) – „კლიმატის ცვლილება და ტურიზმის რეაგირება გლობალურ გამოწვევებზე“. 2030 წლის ტურიზმის განვითარების გეგმაში (Tourism In The 2030 Agenda) „UNWTO“ რეკომენდაციას უწევს სხვადასხვა ასპექტებს, რაშიც ტურიზმმა უნდა შეიტანოს მნიშვნელოვანი და გრძელვადიანი წვლილი. ეს ასპექტები დაკავშირებულია მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებასთან, ხარისხიან განათლებასთან, ეკოლოგიურად სუფთა ენერგიის გამოყენებასთან, გენდერულ თანასწორობასთან, რესურსების მდგრად გამოყენებასთან, ჯანსაღი ცხოვრების წესთან და ა.შ. მდგრადი ტურიზმის განხორციელება, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც „მწვანე საქმიანობა სიღარიბის დასაძლევად“ (UNWTO, 2015).

ტურიზმის მდგრადი განვითარების კონცეფცია მოიცავს გარემოსდაცვით, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ ასპექტებს. ვინაიდან ბუნებრივი რესურსები შეიძლება ტურიზმის მიერ ინტენსიურად იქნას გამოყენებული, ტურიზმი ზოგჯერ დიდ გავლენას ახდენს გარემოზე, ეკოსისტემაზე, ეკონომიკაზე, საზოგადოებასა და კულტურაზე. ტურიზმის მდგრადი განვითარების არსებითი წინაპირობა სწორედ ამ ოთხ განზომილებას შორის ბალანსის შენარჩუნებაა. კვლევის მიზანი სწორედ იმ პრობლემების გამოკვეთაა, რომელიც თან ახლავს ტურიზმის განვითარებას, იურის კანტონის მაგალითზე.

იურის ადმინისტრაციული ერთეული (კანტონი) მდებარეობს შვეიცარიის ჩრდილო-დასავლეთით. იგი შედგება სამხრეთით იურის მთებისა და ჩრდილოეთით იურის ზეგანისგან. მთავარი მდინარეებია დუბსი და ბირი. იურის რეგიონში წარმოდგენილია ტყიანი ტერიტორიები, ტბები, დაცული ტერიტორიები, სხვადასხვა ტურისტული ობიექტები, რომლებიც მიმზიდველს ხდის ამ ადგილს არა მარტო ად-

გილობრივი მოსახლეობისთვის, არამედ უცხოელი ვიზიტორებისთვისაც.

კვლევის მეთოდები

კვლევის საწყის ეტაპზე მკვლევართა ჯგუფი დაესწრო სალექციო კურსს, რომელიც უკავშირდებოდა ტურიზმის მდგრადი განვითარების პრინციპების, მასთან დაკავშირებული კონფლიქტების და იმ მახასიათებლების განხილვას, რომლებიც უშუალოდ კვლევის პროცესში უნდა გამოყენებულიყო. კვლევის ორგანიზატორების მიერ მოწოდებული ლიტერატურის დამუშავებისას მოპოვებული იქნა ინფორმაცია საკვლევი რეგიონისა და კვლევის მიზნების თავისებურებებზე.

შემდეგი ეტაპი საველე საქმიანობას დაეთმო, სადაც წინასწარ განისაზღვრა ლოკაციები. შედგენილ იქნა კითხვარები, რომლებიც რესპოდენტებისგან სასურველი ინფორმაციის მისაღებად მომზადდა. სამიზნე ჯგუფებს სხვადასხვა საქმიანობით დაკავებული, ტურიზმის სფეროში ჩართული მხარეები წარმოადგენდნენ (ფერმერები, სასტუმროს მფლობელები, დაცული ტერიტორიების წარმომადგენლები, კემპინგის მფლობელები და სხვ.). ინტერვიუებში გამოვლინდა მხარეთა შემეცნების დონე ისეთ საკითხებთან მიმართებით, როგორიცაა: მდგრადი ტურიზმი, გარემოზე ზემოქმედების ფორმები, კონსერვაცია, კლიმატის ცვლილება და ა.შ. გამოკვლევა შეეხო ტურიზმის უარყოფით შედეგებს მათ საქმიანობაში, პრევენციის მეთოდებს, სხვადასხვა გამონვევებს ცალკეული დარგის მიხედვით და სხვ.

შეგროვებული ინფორმაციისა და ემპირიული დაკვირვების შედეგების ანალიზით გამოვლინდა ძირითადი კონფლიქტები, მიზეზები და ტენდენციები.

შედეგები

საველე კვლევის ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა ადგილობრივი კონფლიქტები, რომლებიც სამიზნე სუბიექტების მხრიდან იქნა დასახელებული.

ეკონომიკური სახის კონფლიქტები

მინათსარგებლობა;
ტურიზმი სოფლის მეურნეობის წინააღმდეგ;
ფინანსური შეზღუდვები ინსტიტუციური ჩარჩოების წინააღმდეგ;
ადეკვატური კომუნიკაციის ნაკლებობა;
ტრანსპორტის გავლენა.

ეკოლოგიური სახის კონფლიქტები

ნარჩენების წარმოქმნა;
ხმაურით გამოწვეული ზემოქმედება;
მდინარის დაბინძურება;
ფლორისა და ფაუნის სახეობების განადგურება;
ნიადაგის დეგრადაცია;
ხანძრები.

სოციალური სახის კონფლიქტები

საგანმანათლებლო ღონისძიებების საჭიროება (ცნობიერების ამაღლება);

კონფიდენციალობის დარღვევა (დრონების გამოყენების საშუალებით კერძო ტერიტორიებზე შეჭრა);

ტურიზმი კულტურული მემკვიდრეობის წინააღმდეგ;

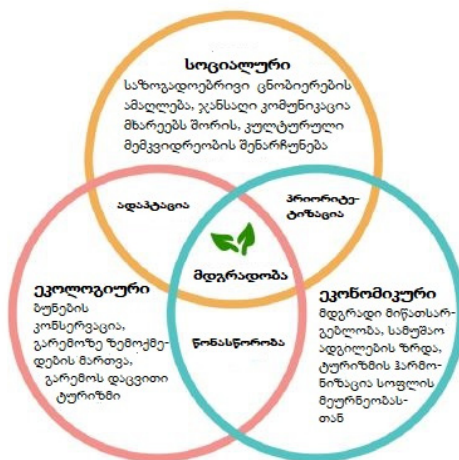
კოვიდ პანდემიით გამოწვეული ზიანი;
თვითმმართველობის ორგანოების ჩაურთველობა.

გარდა ამისა, კემპინგის მფლობელებმა აღნიშნეს კომუნიკაციის ნაკლებობა მთავრობასა და დაინტერესებულ მხარეებს შორის.

გამოკითხულთა მიერ მოწოდებული ინფორმაციის კლასიფიკაციის ანალიზმა მოგვცა საშუალება, გამოგვეკვეთა სამივე (ეკონომიკური, ეკოლოგიური, სოციალური) მიმართულების ძირითადი გამონვევები. შედეგი წარმოდგენილია დიაგრამის (ნახ.1) სახით და გამოსატავს გამონვევათა ურთიერთზემოქმედების ოპტიმალურ ფორმას, რომელიც მიმართულია მდგრადი განვითარებისკენ.

ნახ. 1.

მდგრადი ტურიზმის განვითარების ძირითადი გამოწვევები

ნახაზის მიხედვით შესაძლებელია აღვნიშნოთ, რომ ტურიზმის მდგრადი განვითარებისთვის საჭიროა ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური ასპექტების გათვალისწინება, ვინაიდან ტურიზმის მდგრადი განვითარება ამ სამი ძირითადი მიმართულების გარეშე წარმოუდგენელია.

დასკვნა

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარების თანამედროვე ტემპი მუდმივად იზრდება, რაც ზემოქმედებს არა მხოლოდ ბუნებრივ გარემოზე, არამედ საზოგადოებაზე და ეკონომიკის დარგებზე. მსგავსი ნეგატიური ზემოქმედება გამოწვეულია სხვადასხვა მიზეზებით, თუმცა, ძირითადად, საზოგადოებაში ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის უქონლობით, კანონმდებლობის შინაარსითა და არასათანადო კომუნიკაციით მხარეთა შორის. ტურიზმის განვითარება შეუქცევადი პროცესია და ბევრი სიკეთის მომტანი კაცობრიობისთვის. სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვანია არა ამ პროცესის შეზღუდვა, არამედ მისი ჰარმონიზაცია საზოგადოებრივ პრიორიტეტებთან. არსებობს ტურიზმის ისეთი მიმართულებები, რომლებიც ემსახურება გარემოს და საზოგადოების მდგრად განვითარებას. მსგავსი მიმართულებების გაძლიერება და სხვა დანარჩენის ოპტიმიზაცია მნიშვნელოვნად შეამცირებს ტურიზმის უარ-

ყოფით ზეგავლენას, რაც მისი შემდგომი განვითარების წინაპირობა გახდება.

კვლევის პერსპექტივები

საკვლევ მთიან რეგიონში დაფიქსირებული კონფლიქტები ამჟამად საკმაოდ აქტუალურია. ამ საკითხებზე მუშაობენ როგორც ადგილობრივი სოციალები, ასევე სახელმწიფო, კერძო და აკადემიური ინსტიტუტები. მიუხედავად არსებული რეკომენდაციებისა, ყოველი ადმინისტრაციული ერთეული განსხვავებულ ღონისძიებებს ატარებს ამ მიმართულებით და, შესაბამისად, შედეგებიც განსხვავებულია.

საქართველო დღესდღეობით ტურიზმის მიმართულებით საკმაოდ ჩამორჩება გლობალურ ტენდენციებს და ვერც შესაბამისი ინფრასტრუქტურით გამოირჩევა. თუმცა დარგის აქტუალობა დღითიდღე იზრდება და ქვეყნის ეკონომიკური საქმიანობის განუყოფელი ნაწილი ხდება.

განხორციელებული კვლევის პერსპექტივა საქართველოში მსგავსი ინფორმაციის მოპოვებას და, მასზე დაყრდნობით, დაინტერესებულ მხარეთათვის რეკომენდაციების შეთავაზებას უკავშირდება. რეკომენდაციების შემუშავება მოხდება საკვლევი არეალის კომპლექსური შეფასებით და წარმატებული გამოცდილების გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია. „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025“. თბ., 2015.
2. ლარისა ყორღანაშვილი. „ტურიზმის ბიზნესი“, თბ., 2010.
3. Peeters P. Dubois G. „Tourism travel under climate change mitigation constraints“, Journal of Transport Geography, 2010.
4. United Nations World Tourism Organization. „A Year in Review“, UNWTO Report 2021.
5. United Nations World Tourism Organization. „Tourism In The 2030 Agenda“, UNWTO 2015.